

Järnframställning

Av Anders Noren

När grundvatten strömmar ut i dagen och träffar på växtdelar kan det i vattnet lösta järnet omvandlas till myr- eller sjömalm. De fina mörkt rödbrunfärgade malmkornen ansamlas vid utströmningsplatsen till en grötig massa, på dalska kallad "måmjord". Denna har sedan kunnat insamlas, rostas och reduceras till järn i smältugnar, så kallade blästor, i närheten. Vid denna process bildas förutom järn, slaggprodukter, vilka har spritts ut kring blästorna.

Gång efter annan, i samband med grävnings- och odlingsarbeten, har slaggansamlingar påträffats vid de gamla älvfårorna i byarna Kråkberg, Öna och Östnor, som vittnar om att man har framställt järn på platsen.

På Karta 3 (Gröna kartan med en 1500-talskarta över meanderområdet inkopierad) visas läget hos nio av Riksantikvarieämbetet registrerade slaggfyndsplatser i området. Kol från tre av platserna har daterats visande att verksamhet där har pågått så sent som på 1100- och 1200-talen, dvs övergången vikingatid/medeltid. Totalt har i hela Dalarna mer än 300 slaggfyndsplatser registrerats. Av ett fyrtiotal, som har daterats, är de flesta från vikingatidens början, 800-talet e. Kr.

Järnet var under många århundraden en handelsvara och enighet tycks i dag råda om att namnet Järnbäraland avsåg trakten kring Siljan. Fyndet av en silverskatt vid älven i Öna, nedlagd någon gång efter 1050, antyder att även järn framställt i meanderområdet vid denna tid var en handelsvara.

Det är också tankeväckande att de fyra fyndsplatserna i Östnor ligger där dagens kniv- och metallindustrier alltsedan starten är lokaliserade.

